

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏԱԿԱԿՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

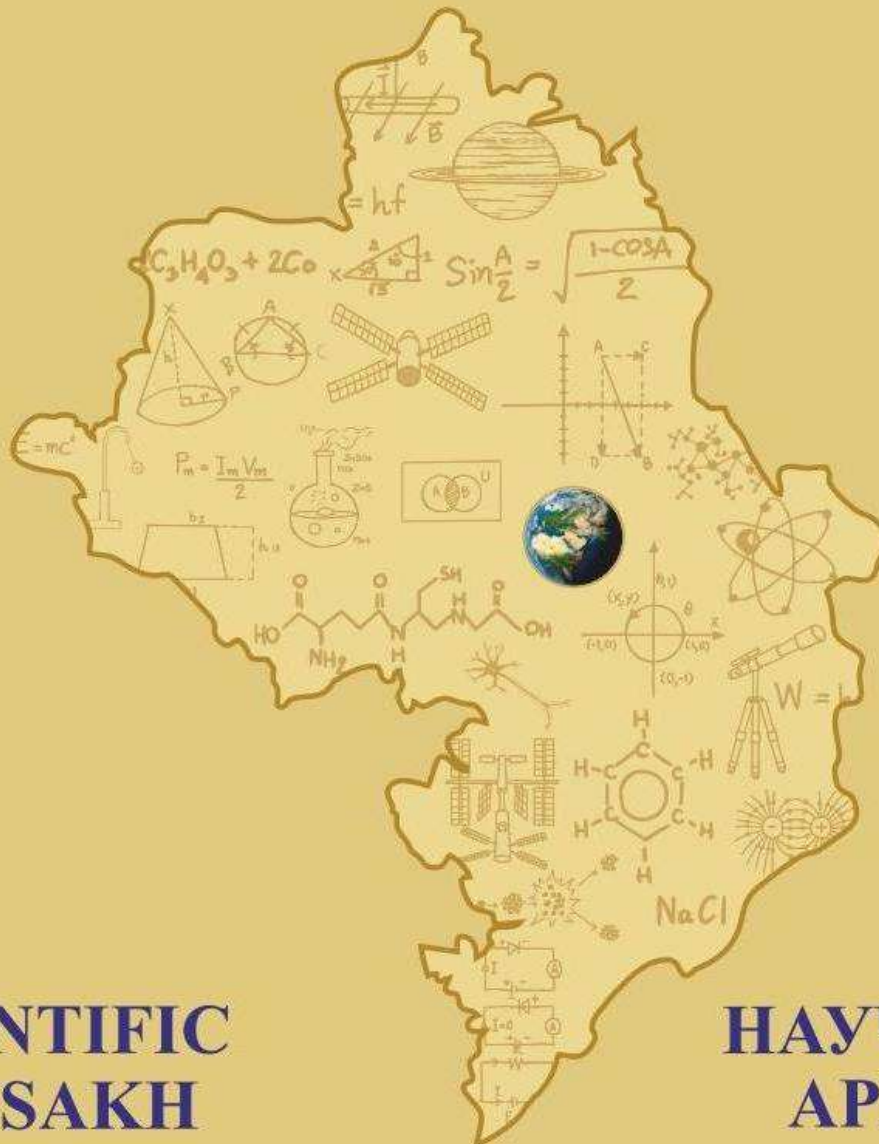
ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԴԱՆ

«ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԼԻԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԵ» ՓԲԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻՎՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(2), 2019

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

ԱԵԳՄՄ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2019

Հրատարակության է երաշխավորվել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Рекомендовано к публикации решением ученого совета Ереванского государственного университета

Recommended for Publication by the Yerevan State University Academic Council Decision

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՄԻՄՈՆՅԱՆ ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեհմինա ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

- Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
- Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Խաչիկ ԳԱԼՍՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
- Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՍԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
- Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Արման ԵՂԻԱՉԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
- Մարել ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
- Վալենտինա ԼԱՊԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
- Օտտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆԴՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
- Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Սուշեղ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Գագիկ ԴԱՉԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Վշոտ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
- Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Կարին ԼԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
- Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
- Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
- Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
- Գարիկ ԲԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
- Տիգրան ԶՈՉԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(2), 2019, Երևան, ԱԵԳՄՄ հրատ., 2019, 480 էջ:
Scientific Artsakh, № 1(2), 2019, Yerevan, UYSSA publ., 2019, 480 pages.
Научный Арцах, № 1(2), 2019, Ереван, Изд. ОМУСА, 2019, 480 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2019թ. 1-ին համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Լեհաստանը, Շվեյցարիան և Ռուսաստանի Դաշնությունը ներկայացնող 50 անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

In the first issue of the «Scientific Artsakh» journal in 2019 the works on topical issues of social sciences by 50 well-known and young scientists representing Republic of Armenia, Republic of Artsakh, Republic of Belarus, the Islamic Republic of Iran, Poland, Switzerland and the Russian Federation are published.

В первом номере за 2019-ый год журнала «Научный Арцах» опубликованы работы по актуальным проблемам общественных наук, авторами которых являются 50 известные и молодые ученые, представляющие Республику Армения, Республику Арцах, Республику Беларусь, Исламскую Республику Иран, Польшу, Швейцарию и Российскую Федерацию.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
Julietta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Moushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент
Мареk ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Гарик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Միլվա Մուրադյան. Ներգործական սեռի բայ-ստորոգյալների կապակցելիությունը տարբեր դասային խմբերի անուն-խնդիրների հետ.....335
Silva Muradyan. Relationship Possibilities of Transitive Verb-Pradicate with Noun-Objects of Various Class Groups

Сильва Мурадян. Сочетаемость возможности переходных предикативных глаголов с именными дополнениями различных классовых групп

Սիրանուշ Փարսադանյան. Հովհաննես Վանանդեցու «Կերակուր քահանայից» գործը.....343

Siranush Parsadanyan. «Kerakur Kahanayic» («Food For Priests») by Hovhannes Vanandetsi
Сирануш Парсаданян. Работа Ованеса Ванандеци «Пища для священников»

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ, HISTORY, ИСТОРИЯ

Գրիգոր Բալասանյան. Խորհրդային Ռուսաստանում հայառի գրասեյակների գործունեության պատմությունից (1923-1927թթ.).....350

Grigor Balasanyan. From The History Of Armentrade Branches' Activities In Soviet Russia 1923-1927yy

Григор Баласанян. Из истории деятельности отделений Арменторга в Советской России (1923-1927 гг.)

Արման Եղիազարյան. Սոցիալ-դեմոկրատ հնչական կուսակցության գործունեության հիմնական ուղղությունները 1920-1930-ական թթ.....359

Arman Yeghiazaryan. The Main Activity Directions of the Social Democrat Hunchakian Party in the 1920-1930s

Арман Егиазарян. Основные направления деятельности Социал-демократической Гнчакской партии в 1920-1930-х годах

Մելիք Հովսեփյան. Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեն և եգիպտահայ համայնքը 1964-1985թթ.....372

Melik Hovsepyan. The Committee for Cultural Relations With Armenians of the Diaspora and the Armenian Community of Egypt in 1964-1985

Мелик Овсепян. Комитет по культурным связям с армянами диаспоры и армянская община Египта в 1964-1985 годах

Սերգեյ Մանվելյան. Հայկական հարցի վերաբացումը. հայկական բարենորոգումների ծրագիրը Հովհաննես Արշարունի պատրիարքի օրոք (1911-1913թթ.).....382

Sergey Manvelyan. Evolution of Armenian Issue: Armenian Reforms Program During the Terms of Patriarch Hovhannes Arsharuni (1911-1913)

Сергей Манвелян. Развитие Армянского вопроса: программа армянских реформ при патриархе Ованесе Аршаруни (1911-1913 гг.)

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ՍԵՌԻ ԲԱՅ-ՍՏՈՐՈԳՅԱԼՆԵՐԻ ԿԱՊԱԿՑԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԱՐԲԵՐ ԴԱՍԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ ԱՆՈՒՆ-ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՀԵՏ*

ՉՏԴ 811.19

ՍԻԼՎԱ ՄՈՒՐԱԴՅԱԼ

Վանաձորի Զ. Թումանյանի անվան պետական համալսարանի
հայոց լեզվի ամբիոնի հայցորդ,
ք. Վանաձոր, Հայաստանի Հանրապետություն
silvi81@mail.ru

Ժամանակակից լեզվաբանության մեջ առաջադրված կարևորագույն խնդիրներից է բառերի կապակցելիության ուսումնասիրությունը, որն անհրաժեշտ է խոսքի ուսուցման տեսանկյունից: Հոդվածում կատարել ենք անցողական բայերի դասանշային դասակարգում՝ ըստ տարբեր դասային պատկանելությունն ունեցող խնդիրների հետ կապակցական հնարավորության: Զննության ենք ենթարկել ներգործական սեռի միարժույթ և երկարժույթ բայ-ստորոգյալների կապակցելիությունը անձնանիշ, իրանիշ, կենդանանիշ և բազմադաս անուն-խնդիրների հետ (թե՛ սեռի, թե՛ բնության): Ներգործական սեռի բայերի կապակցելիությունը, բայիմաստից բացի, հարաբերվում է նաև բայասեռին և բայակազմությանը: Խնդիր-գոյականի դասանշությունը կախված է նաև ենթակայի դասանշությունից. անձի հատկանիշ արտահայտող բայերը՝ ասացական, մտածական, դատողական և այլն, պատճառականի վերածվելով, պարտադիր պահանջում են անձնանիշ խնդիր լրացում: Ուսումնասիրված բայերի մի մասը կապակցելիության անսահմանափակություն է դրսևորում. կարող է կապակցվել բոլոր դասային խմբերի խնդիրների հետ, իսկ մյուս մասը սահմանափակություններ է դրսևորում՝ կապակցվելով որևէ դասային խմբի պատկանող խնդիրների հետ՝ պայմանավորված բայի իմաստային ու բառակազմական առանձնահատկություններով: Խոսքային վերլուծությունները վկայում են, որ խնդիրների դասային սահմանափակումները վերաբերում են բառերի ուղղակի իմաստով կիրառություններին, քանի որ փոխաբերական իմաստով կիրառությունների դեպքում բառերի կապակցելիության հնարավորությունները սահմանափակումներ գրեթե չեն ունենում:

Բանալի բառեր՝ անձնանիշ, իրանիշ, կենդանանիշ, բազմադաս գոյականներ, իմաստային և կազմության առանձնահատկություններ, կապակցական սահմանափակություն, կապակցական անսահմանափակություն, բայի արժույթ:

Դասային տարբեր պատկանելություն ունեցող սեռի և բնության խնդիրները խոսքում դրսևորում են կապակցական տարբեր հնարավորություններ ներգործական սեռի բայերի հետ՝ պայմանավորված իմաստային ու կառուցվածքային յուրահատկություններով:

Գոյականների դասային խմբերին ժամանակակից լեզվաբանության մեջ անդրադարձել է Է.Աղայանը՝ հետևելով օտար լեզուներում կատարված դասակարգումներին. «Շատ լեզուներում գոյականները դասակարգվում են ոչ թե սեռերի կամ շնչավորության, այլ ըստ դասերի: Յուրաքանչյուր դասի մեջ մտնում են

* Հոդվածը ներկայացվել է 19.03.2019թ., գրախոսվել՝ 09.04.2019թ., տպագրության ընդունվել՝ 17.06.2019թ.:

տվյալ լեզվի այն գոյականները, որոնք դիտվում են իբրև միատեսակ հատկանիշներ ունեցող առարկաներ»⁵⁵²:

Գ.Զահուկյանը միատեսակ հատկանիշներ ունեցող առարկաները դասակարգում է անձնանիշ, կենդանանիշ, իրանիշ, վերացական խմբերով՝ նշելով. «Իմաստային բոլոր կարգերը լեզվական առումով հավասարաբեռ են»⁵⁵³:

Յ.Յարությունյանը, արժույթը բնորոշելով որպես բայի բառային, խոսքիմասային և ներխոսքիմասային իմաստների շարահյուսական-կապակցական կարողություն, նշում է, որ կապակցվող բառերը պետք է ունենան իմաստային համատեղելիություն, զուգորդելիություն (*սիրել խաղաղություն, խնձոր և ուտել խնձոր, բայց ոչ խաղաղություն*)⁵⁵⁴:

Շարունակելով Գ.Զահուկյանի տեսական մոտեցումները՝ Գ.Խաչատրյանը ենթակայի դասային խմբերի առանձնահատկությունները տարածում է նաև խնդիրների վրա՝ ներկայացնելով գրաբարի հարադրավոր բայերի պահանջած սեռի և բնության խնդիրների դասային խմբերը՝ անձնանիշ, իրանիշ, բազմադաս⁵⁵⁵:

Ելնելով Գ.Զահուկյանի առաջ քաշած համընդհանուր լեզվաբանական կաղապարի դրույթներից՝ խոսքի մասերի դասանշային կապակցելիության ուսումնասիրություն կատարել է Ա.Ավագիմյանը՝ քննելով բայ-ստորոգյալի կապակցական հնարավորությունները անձնանիշ, իրանիշ, կենդանանիշ և բազմադաս գոյական-ենթականների հետ⁵⁵⁶:

Առաջնորդվելով Գ.Խաչատրյանի ներկայացրած գոյական-խնդիրների դասանշային կապակցելիության դրույթների մասին վերլուծություններով՝ սույն աշխատանքում քննել ենք ժամանակակից հայերենի գոյական-խնդիրների դասանշությունը, որը սերտորեն առնչվում է բայի արժույթի հետ:

Ի տարբերություն ենթակառուցային դասանշության՝ խնդրառության դասանշությունը կարող է հանդես գալ ինչպես միազիծ կապակցություններում, այնպես էլ բազմաճյուղ, այսինքն՝ ներգործական սեռի բայը պարտադիր կառավարման եղանակով կարող է պահանջել կամ միայն մեկ սեռի խնդիր, կամ երկու և ավելի խնդիրներ, որոնք բնութագրվում են դասանշային տարբեր դրսևորումներով՝ պայմանավորված բայի իմաստային ու բառակազմական⁵⁵⁷ առանձնահատկություններով:

Ներգործական սեռի խնդրառությամբ միարժույթ ու երկարժույթ բայերը կապակցելիության հարցում հանդես են բերում տարբեր հնարավորություններ, ընդ որում, բոլոր դասերի խնդիրներին կապակցվելու տեսանկյունից առավել ընդգրկուն են խնդրառությամբ միարժույթ բայերը:

⁵⁵² Աղայան Էր., Լեզվաբանության հիմունքներ, Երևան, 1987, էջ 487:

⁵⁵³ Տե՛ս Զահուկյան Գ., Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները, Երևան, 1974, էջ 464:

⁵⁵⁴ Տե՛ս Յարությունյան Յ., «Բայերի իմաստային դասդասման հիմունքները», «Բանբեր Երևանի համալսարանի» 2 (74), Երևան, 1991, էջեր 92-101:

⁵⁵⁵ Տե՛ս Խաչատրյան Գ., Գրաբարի վերլուծական բայերի արժույթը, Երևան, 2000:

⁵⁵⁶ Ավագիմյան Ա., Ժամանակակից հայերենի բայի և գոյականի փոխկապակցելիությունը՝ ըստ Նրանց դասային խմբերի, ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտ, 2009: Ավագիմյան Ա., Խոսքի մասերի դասանշային կապակցելիություն, Դասախոսությունների կյուբեր, Երևան, 2014:

⁵⁵⁷ Մուրադյան Ա., Կազմությամբ բարդ բայերի արժույթը՝ ըստ ներբերականական արտահայտության, Վանաձորի պետական համալսարանի գիտական տեղեկագիր, Պրակ Ա, Ե., 2017, էջ 47-56: Ս. Մուրադյան, Կազմությամբ ածանցավոր բայերի արժույթը՝ ըստ ներբերականական արտահայտության, Միջազգային գիտաժողով «Լեզու, խոսք, իրականություն», Ե., 2017, էջ 210-221:

Ըստ իրենց պահանջած սեռի խնդրի դասային պատկանելության՝ խնդրառության միարժույթ ներգործական սեռի բայերը բաժանվում են երեք խմբի՝

1. *Սեռի անձնանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր*: Այս բայերի և անձնանիշ սեռի խնդիրների կապակցական հնարավորությունների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ մի դեպքում կարող է դեր խաղալ բայի մաստը, մյուս դեպքում՝ բայասեռը, մեկ այլ դեպքում՝ բայի կազմությունը:

1.1. Անձնանիշ ենթակառուցվածքով ներգործական սեռի որոշ բայեր պահանջում են անձնանիշ սեռի խնդիրներ, ինչպես՝ *աբսորել*⁵⁵⁸, *ապտակել*, *բանտարկել*, *բախտավորեցնել*, *բարուրել*, *գոտեյնդել*, *կանգել*, *կազմավորել*, *կավակատել*, *կզեստավորել*, *թռչակավորել*, *ժառանգատել*, *ծնել*, *կալանավորել*, *ծերբակայել*, *ողջունել*, *սահրել*, *վտարել* և այլն: Օրինակ՝ *Նա բարուրել է իր մի մատ-մասունք թոռնիկին* (ՄԽ):

1.2. Սկզբնառիչ չեզոք սեռի՝ անձնանիշ ենթակառուցվածքով բնութագրվող բայերից կազմված պատճառական ածանցավորները պահանջում են անձնանիշ սեռի խնդիր լրացում, ինչպես՝ *ապկացնել*, *աղբատացնել*, *անառակացնել*, *այրիացնել*, *ամաչեցնել*, *ապշեցնել*, *դժբախտացնել*, *երիտասարդեցնել*, *երջանկացնել*, *կարմացնել*, *կզուշացնել*, *ծերացնել*, *ծիծաղեցնել*, *հղիացնել*, *սովորեցնել* և այլն: Օրինակ՝ *Դոստոնակին կոչ էր անում երջանկացնել թեկուզև մեկ մարդու* (ԶԲ)⁵⁵⁹:

1.3. Կազմությամբ բարդ բայերի կապակցելիությունը անձնանիշ սեռի խնդիրներին որոշակիորեն տարբերվում է վերոնշյալ բայերի կապակցելիությունից, որոնց կապակցելիությունը հիմնականում պայմանավորված է բայի իմաստով ու սեռով, մինչդեռ բարդ բայերի դեպքում պետք է նկատի ունենալ մի շարք այլ հանգամանքներ ևս:

Մի շարք բարդությունների բայական բաղադրիչները առանձին, անկախ կիրառվելու դեպքում սեռի բազմադաս կամ իրանիշ խնդիր պահանջող բայեր են: Սակայն ձևավորված կազմություններում նրանք չեն պահպանում այդ հատկությունը՝ անվանական բաղադրիչի պահանջով վերածվելով միայն անձնանիշ խնդիր պահանջող բայերի: Այս հանգամանքը հաշվի առնելով՝ առանձնացրել ենք հետևյալ բայական բարդությունները.

ա) բարդ բայեր, որոնց անվանական բաղադրիչը անձնանիշ գոյական է, ինչպես՝ *ամուսնալուծել*, *գերեվարել*, *դիակիպել*, *դիպնել*, *դիահերծել*, *ընկերակրել*, *ծնողապրկել*, *կամավորագրել*, *որդեգրել* և այլն: Օրինակ՝ 1474-ին մամլուքները գրավել և ավերել են քաղաքն ու բերդը, *գերեվարել բնակիչներին* (ՅՍՅ, 9, 55):

բ) բարդ բայեր, որոնց անվանական բաղադրիչները, ըստ իրենց իմաստի, միավորվում են միայն անձնանիշ գոյականներին բնորոշ լինելու առանձնահատկությամբ, ինչպես՝ *ահաբեկել*, *բախտորոշել*, *դիմահարդարել*, *դիմապրկել*, *կորակոչել*, *կորացրել*, *կորակցել*, *թագադրել*, *թագապարդել*, *իշխանապրկել*, *խելապրկել*, *կրոնափոխել*, *հայրենապրկել*, *հայրենավտարել*, *հարցաքննել*, *հուսադրել*, *հուսալքել*, *հուսապրկել*, *հուսախաբել*, *մահապարտել*, *մեղադրել*, *շնորհապարդել*, *ոգեպնդել*, *պաշտոնակարգել*, *պաշտոնապրկել*, *պսակադրել*, *սրտաշարժել*, *սրտապնդել*, *տնապրկել* և այլն: Օրինակ՝ *Նա դիմահարդարել է 300-ից ավելի հայ և այլազգի դերասանների* (ՅՍՅ, 1, 534):

2. *Սեռի իրանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր*: Այս բայերը աչքի են ընկնում իրենց հաճախադեպությամբ և ենթակառուցվածքով բազմադասությամբ՝ պահանջելով ամենատարբեր իմաստային դաշտեր ներկայացնող սեռի խնդիրներ,

⁵⁵⁸ Բառերի իմաստային վերլուծությունները կատարել ենք՝ հիմնվելով հետևյալ բառարանների բացատրությունների վրա՝ «Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան», Ե., հ. 1-4, 1969, Աղայան Է., «Արդի հայերենի բացատրական բառարան», Ե., 1976, Մալխասեանց Ս., «Հայերեն բացատրական բառարան», հ. 1-4, Ե. 1944-1945:

⁵⁵⁹ Օրինակները քաղել ենք ԱՐԵՎԿ կայքից (http://www.eanc.net/EANC/search/?interface_language=am):

ինչպես՝ *ամրապնդել, աճեցնել, ավերել, արծարծել, ամրացնել, բացել, բարդացնել, գնել, դրսևորել, եփել, եռացնել, երկարացնել, երկարացնել, խմել, ընթերցել, թափել, թերթաստել, իրականացնել, ծաղկեցնել, ծառատել, կառուցել, կահավորել, կտրել, նորոգել, նետել, նվագել, պատրաստել, պլանավորել, սկսել, վանկատել, վերլուծել, տաշել, տպել, տպագրել, տոնել, տնկել, ցանել, փորել, քաղել* և այլն:

Այս շարքում առանձնանում են մարդու գիտակցական, իմացական և, ընդհանրապես, մտավոր ու հոգեկան գործունեությունն արտահայտող բայեր. ասացական⁵⁶⁰ բայեր, ինչպես՝ *ասմունքել, արտաբերել, արտահայտել, արտասանել, աղոթարարել, երգել* և այլն, մտածական, դատողական բայեր, ինչպես՝ *գիտակցել, դատել, ենթադրել, ընկալել, վճռել, վերացարկել* և այլ բայեր:

Սեռի իրանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայերը հանդես են բերում նաև կազմության առանձնահատկություններ: Այդ շարքում առանձնացրել ենք՝

2.1. բայեր, որոնք ձևավորվել են թանձրացական իրանիշ գոյականներից, ինչպես՝ *ամբարել, աստառել, ասեղել, ասֆալտել, ավերակել, ամանել, արդուկել, արծաթել, արկղել, բետոնել, գդալել, գութանել, գրտնակել, թելել, էջել, խոլանակել, պարսպել* և այլն: Օրինակ՝ Պառավ Մարանը սրահում, թե՛ թոնրի մոտ *գրտնակում էր խմորը* (ՎԱ):

2.2. *Բան՝ «խոսք»* ձևույթով կազմված գրեթե բոլոր բայերը, ինչպես՝ *իմաստաբանել, լուսաբանել, մեկնաբանել, ոճաբանել, պարզաբանել, ստուգաբանել, տրամաբանել* և այլն: Օրինակ՝ *Լուսաբանել* է ստամբուլահայ համայնքի հասարակական-մշակութային *կյանքը* (ՀՄՅ, 7, 84):

2.3. Բարդ բայեր, որոնց կապակցելիությունը սեռի իրանիշ խնդիրների հետ տարբերվում է՝ ըստ բառաբաղադրիչների իմաստային յուրահատկությունների: Այսպես՝

ա) մի դեպքում առաջին պլան է մղվում անվանական բաղադրիչը. *աղ, աղք, աղյուս, արծաթ, արմատ, եյր, երկաթ, էջ, ծառ, կեղև, տարր* և մի շարք այլ իրանիշ թանձրացական գոյականներով բաղադրված բայերը աչքի են ընկնում իրանիշ խնդիր պահանջելու առանձնահատկությամբ, ինչպես՝ *աղապերծել, աղապրել, աղբահանել, աղյուսապատել, արդյունահանել, արծաթապծծել, արծաթաջրել, արմատահատել, գնապրել, գունափոխել, երաժաշտել, երակարել, էջադրել, էջանշել, էջաբաժանել, ծառապարդել, նկարապարդել, ծառահատել, ծաղկանկարել, կեղևապերծել, հնչյունափոխել, տարրապատել, տարրալուծել, ոսկեպծծել* և այլն: Օրինակ՝ Յնում Պարազվայի հնդկացիները *նախշապարդել* են կավե *իրերն ու հագուստը* (ՀՄՅ, 9, 183):

բ) Մյուս դեպքում առաջին պլան է մղվում բայական բաղադրիչը. մի շարք իրանիշ գոյականների հետ կապակցվող բայեր այդ հատկանիշը պահպանում են նաև իբրև բարդության գերադաս բաղադրիչ կիրառվելիս, ինչպես՝ *գործել, գծել, պատել* բայերը և նրանցով ձևավորված բարդությունները՝ *ասեղնագործել, արդյունագործել, ձեռագործել, սահմանագծել, կետագծել, ականապատել, անտառապատել, ապակեպատել, բետոնապատել, բրոնպապատել, ցինկապատել* և այլն: Այս բայերով կազմված բարդությունների գերակշիռ մեծամասնությունը, հատկապես՝ *պատել* բաղադրիչով կազմավորված բայերը, կապակցելիության ակնհայտ սահմանափակությամբ են օժտված: Օրինակ՝ Պետք է լավ բաղնիք կառուցել, խոհանոց, *ապակեպատել պատշգամբը* (ՍԽ):

3. *Սեռի կենդանանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր*: Ի տարբերություն վերոնշյալ բայերի՝ անհամեմատ սակավադեպ են կենդանանիշ գոյական ուղիղ

⁵⁶⁰ Հ. Հարությունյանը տվյալ խոսքի մասի մեջ մտնող բառերի մի առանձին խմբին բնորոշ իմաստը կոչում է ներխոսքիմասային իմաստ և առանձնացնում է հայերենի բայերի իմաստային խմբեր՝ ասացական, մտածական, վերաբերմունքի, խնդրանքի, շարժման և այլն (տես՝ Հ. Հարությունյան, Նշվ. աշխ.):

խնդիրներին կապակցվելու հնարավորություն ունեցող բայերը, ինչպես՝ *արածեցնել, ասպանդակել, բտել, գոմել, ընտելացնել, թամբել, թևատել, թևապրկել, թևահատել, լծել, կթել, հեծնել, մորթել, որսալ, սանձել, սատկացնել, փետրել, փետրատել* և այլն: Օրինակ՝ Բայց նրանցից քչերին հաջողվեց ձի հեծնել (ՄԽ):

4. *Սեռի բազմադաս խնդիրներ պահանջող միարժույթ բայեր:* Այս բայախմբերը, մյուս բայախմբերի հետ համեմատած, թվային գերակշռություն ունեն և աչքի են ընկնում կապակցական զանազան հնարավորություններով: Նրանց մի մասը կապակցելիության անսահմանափակություն է դրսևորում. կարող է կապակցվել սեռի բոլոր դասային խմբերի խնդիրների հետ՝ անձնանիշ, կենդանանիշ, իրանիշ, իսկ մյուս մասը սահմանափակություններ է դրսևորում՝ կապակցվելով երկու դասային խմբի սեռի խնդիրների հետ. մի դեպքում՝ անձնանիշ և կենդանանիշ, մյուս դեպքում՝ կենդանանիշ և իրանիշ, մեկ այլ դեպքում՝ անձնանիշ և իրանիշ:

ա) Բոլոր դասային պատկանելության խնդիրներ պահանջող միարժույթ բայեր: Սրանք համեմատաբար հաճախադեպ են քննվող բայերի շարքում, ինչպես՝ *աստել, արծակել, բարձրացնել, բերել, բռնել, բուժել, գիտենալ, զգել, երկրպագել, ընտրել, վննել, թաքցնել, թողնել, խոչընդոտել, ծաղրել, հարվածել, հավաքել, հիշել, կորցնել, ծածկել, սիրել, վառել, որոնել, տեղափոխել, փոխադրել, փոխել, ստուգել, վերցնել, վիրակապել, վտանգել, տանել, տևողել, ուղարկել* և այլն: Օրինակ՝ Եվ աջ ձեռքը կրծքին դնելով՝ խոնարհվեց ու *երկրպագեց արևին...* (ՎԱ): Իմ ցույց տված միջոցի շնորհիվ մարդկությունը ոչ միայն կսկսի նորից *երկրպագել* ոսկյա *հորթին*, այլև կավելացնի իր մեջ չարությունը և ուժ կտա մեր շահագործության (ՎՓ): Իսահակն այդտեղ զոհասեղան շինեց ու *երկրպագեց Տիրոջը* (Հին կտակարան):

Ի տարբերություն վերոնշյալ բայերի՝ մի շարք բայեր էլ հնարավորություն ունեն կապակցվելու երկու դասային խմբերի հետ՝ առաջ բերելով տարբեր զուգորդումներ:

բ) Սեռի թե՛ անձնանիշ, թե՛ իրանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր, ինչպես՝ *գովաբանել, դատապարտել, դրվատել, թովել, վարձացնել, պճնապարդել, տնօրինել, փառաբանել* և այլն: Օրինակ՝ Բաժակները լցրին և հայրենասիրական նոր ճառերով սկսեցին *փառաբանել հերոսներին* (ԱՍ): Նա *փառաբանել է* մայրական *սերը*, որն իր ժամանակի աշխարհայացքի բեկման դրսևորում էր (ՀՄՀ, 5, 421):

գ) Սեռի թե՛ անձնանիշ, թե՛ կենդանանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր, որոնք, սակավաթիվ լինելով հանդերձ, իմաստային որոշակի ընդհանրությամբ են աչքի ընկնում. արտահայտում են այնպիսի գործողության գաղափար, որ բնորոշ է միայն շնչավոր գոյականներին, ինչպես՝ *անդամահատել, անդամատել, առողջացնել, արթնացնել, արյունապրկել, արյունաքամել, բեղմնավորել, բարկացնել, գիրացնել, գթալ, գլխատել, դնգատել, պայրացնել, թույնել, խաբել, խնամապրկել, նստեցնել, սպանել, վարակել, վախեցնել, վռնել, վապեցնել, քնեցնել, պառկեցնել* և այլն: Օրինակ՝ Գնաց Կարոն *կովին* թան խմացրեց, *վապեցրեց*, և կովը լավացավ (ՍԶ): Ես *երեխեքին* եղ աղջիկն ես ինչո՞ւ է *վապեցնում*, - ասացին նրանք (ՀՍ):

դ) Սեռի թե՛ կենդանանիշ, թե՛ իրանիշ խնդիր պահանջող միարժույթ բայեր: Այս բայերը անհամեմատ քիչ են, ինչպես՝ *բեռնավորել, բեռնել* և այլն: Օրինակ՝ *Բեռնել էին* նույնիսկ *կովերին, եպներին, երինջներին* (ՄԽ): Նրանք զբաղված էին *վագոն բեռնելով*, մեկը բերում էր ատաղձեղենը, իսկ մյուսը՝ դարսում (ԹԴ):

Ի տարբերություն ներգործական սեռի խնդրառությամբ միարժույթ բայերի՝ խնդրառությամբ երկարժույթ բայերի դեպքում տարբեր դասերի խնդիրների հետ կապակցական հնարավորություններն առավել մեծ են. երկարժույթ բայերի խնդրառությունը, սեռի խնդիրներից բացի, բնութագրվում է նաև առանձին հոլովաձևերով կամ կապերով արտահայտված բնության խնդիրների հետ կապակցելիությամբ օժտվածությամբ:

խնդրառությամբ երկարժույթ ներգործական սեռի բայերը բաժանվում են մի քանի խմբի՝ ըստ իրենց հետ կապակցվող սեռի և բնության խնդիրների դասային պատկանելության.

1. Բայեր, որոնց թե՛ սեռի խնդիրն է անձնանիշ, թե՛ բնության խնդիրը, ինչպես՝ *ամուսնացնել, ախպերացնել, բարեկամացնել, հարապատասցնել* և այլն: օրինակ՝ Դավիթ-Բեկը *Մխիթարին ամուսնացրեց Սաթենիկի հետ* (ՍԽ):

2. Բայեր, որոնց թե՛ սեռի խնդիրն է իրանիշ, թե՛ բնության խնդիրը, ինչպես՝ *բազմապատկել, զուգորդել, լցունել, փքափորել, ճեղքել* և այլն: Օրինակ՝ Ապա իր *հաբանը լցրեց* Յոթնականի աղբյուրի սառը *ջրով* և վեր կացավ (ԽԴ): Մեքենայական թարգմանության *պրոցեսը* կարելի է *տրոհել 5 փուլի* (ՀՍՀ, 7, 501):

3. Բայեր, որոնց սեռի խնդիրը անձնանիշ է, բնության խնդիրը՝ իրանիշ, ինչպես՝ *անհանգստացնել, անմեղացնել, ապակողմնորոշել, կողմնորոշել, կաշառել, սրբաբարեցնել, հանդիմանել, մեղադրել, նախատել, պախարակել* և այլն: Օրինակ՝ Նա *մեղադրեց Սարոյին անպնկություն մեջ* (ՇԹ):

4. Բայեր, որոնց սեռի խնդիրը իրանիշ է, բնության խնդիրը՝ անձնանիշ: Այդ շարքում հատկապես ակտիվ են անձնանիշ ենթակա պահանջող ասացական, իմացական, մտածական, կամական և այլ բայեր, ինչպես՝ *ասել, աղաչել, աղերսել, առաջարկել, ապշեցնել, ապացուցել, բացատրել, գուժել, պնդել, պնդել, կողմնակցել, խոստովանել, կարդացնել, հարցնել, հարդորդել, հիշեցնել, հորդորել, հրահանգել, հայտնել, կարգադրել, մոռացնել, պատասխանել, պատմել, պարզաբանել, տեղեկացնել* և այլն: Օրինակ՝ Ես սկսեցի տաքացած *ապացուցել Շաքրոյին* իր մտադրության ամբողջ *անբարոյականությունը* (ՄԳ):

5. Բայեր, որոնց թե՛ սեռի, թե՛ բնության խնդիրները բազմադաս են, ինչպես՝ *առանձնացնել, ապահովագրել, ապահովել, բաժանել, բնութագրել, գերադասել, գերապանցել, պնասպանել, սրկել, պատել, ժառանգել, կշտամբել, տարբերել, փոխարինել, փոխանցել, բռնագրավել, զանծել* և այլն: Այս բայերը հանդես են գալիս անձնանիշ, կենդանանիշ, իրանիշ սեռի և բնության խնդիրների դասային խմբերի հետ տարբեր զուգորդումներով, որոնք սովորաբար պայմանավորված են բայիմաստով: Օրինակ՝ ներգործական սեռի խնդրառությամբ երկարժույթ *սրկել* բայի կապակցական հնարավորությունները:

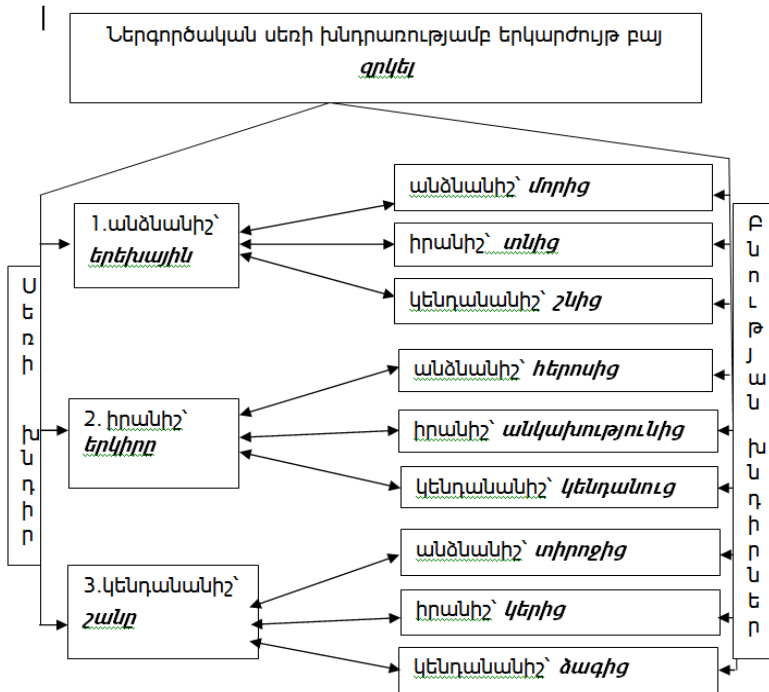
Ներգործական սեռի բայերի՝ տարբեր դասային պատկանելությունն ունեցող խնդիրների հետ (թե՛ սեռի, թե՛ բնության) կապակցական հնարավորությունների քննությունը ցույց է տալիս, որ դրանք կապակցելական ավելի լայն հնարավորություններ ունեն բազմադաս, ապա իրանիշ, անձնանիշ ու կենդանանիշ խնդիրների հետ:

Խոսքային վերլուծությունները վկայում են, որ խնդիրների դասային սահմանափակումները վերաբերում են բառերի ուղղակի իմաստով կիրառություններին, քանի որ փոխաբերական իմաստով կիրառությունների դեպքում բառերի կապակցելիության հնարավորությունները սահմանափակումներ գրեթե չեն ունենում:

Խնդիր գոյականի դասանշունները կախված է նաև ենթակայի դասանշուններից. մարդու գիտակցական, իմացական, մտավոր ու հոգեկան գործունեություն և, ընդհանրապես, անձի հատկանիշ արտահայտող բայերը, պատճառականի վերածվելով, պարտադիր պահանջում են անձնանիշ խնդիր լրացում (*ծիծաղեցնել, խոսեցնել, կարդացնել, երգեցնել, հասկացնել* և այլն):

Ելնելով խնդիր լրացման բովանդակությունից՝ կարող ենք նշել, որ ժամանակակից հայերենում իրանիշ գոյական-խնդիրների վերացականության և թանձրացականության սահմանները հստակ չեն, օրինակ՝ *իրականացնել ծրագիրը*: Տվյալ արտահայտության մեջ *ծրագիր* գոյականը առնչվում է վերացականությանը

այնքանով, որքանով որ այն դեռ չի իրականացել, և առնչվում է թանձրացականությանը այնքանով, որքանով այն պիտի իրականանա և գոյություն ունենա:

Ներգործական սեռի բայերի կապակցելիությունը տարբեր դասերի խնդիրների հետ, բայիմաստից բացի, հարաբերվում է նաև բայաստեղծին և բայակազմությանը: Այսպես՝ մի շարք բարդ բայերի կապակցական հնարավորությունների սահմանափակությունը կարող է պայմանավորված լինել ոչ թե նրա կազմում առկա բայի, այլ անվանական բաղադրիչի բառիմաստից. բազմադաս խնդիրներ պահանջող *դնել, պարզարել, գրկել, փոխել* բայերով կազմված բարդությունների հանդիպում ենք թե՛ իրանիշ (*եպրապարդել, կետադրել, տերևապրկել, գունավորիել*), թե՛ անձնանիշ (*թագազարդել, պսակադրել, պաշտոնապրկել, պգեստափոխել*) խնդիրներ պահանջող բայերի շարքում:

Համառոտագրություններ

1. ՀՍՀ, 1 - Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 1, 1974:
2. ՀՍՀ, 5 - Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 5, 1979:
3. ՀՍՀ, 7 - Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 7, 1981:
4. ՀՍՀ, 9 - Հայկական սովետական հանրագիտարան, հ. 9, 1983:
5. ԱՍ - Անահիտ Սահիլյան, ՉԲ - Չորի Բալայան, ԹԴ - Թեոդոր Դրայգեր, ԽԴ - Խաչիկ Դաշտենց, ՀՍ - Հրանտ Մաթևոսյան, ՄԳ - Մուշեղ Գալշոյան, ՇԹ - Շահեն Թաթիկյան, ՍԽ - Սերո Խանգաղյան, ՍՉ - Ստեփան Չորյան, ՎԱ - Վախթանգ Անանյան, ՎՓ - Վահրամ Փափազյան :

RELATIONSHIP POSSIBILITIES OF TRANSITIVE VERB-PRADICATE WITH NOUN-OBJECTS OF VARIOUS CLASS GROUPS

SILVA MURADYAN

Vanadzor State University named after H. Toumanyanyan,

PhD Student of the Chair of Armenian Language,

Vanadzor, Republic of Armenia

One of the most important issues in modern linguistics is the study of the relationship of words that is necessary from the point of view of speech teaching. Transitive verbs have various relationship possibilities with nouns as direct and indirect objects that indicate persons, animals, and inanimate objects as well as with multiclass nouns. The relationship of transitive verbs, besides the semantic peculiarities of the verb, is connected with the grammatical category of voice and verb formation. Part of the examined verbs reveals unlimited relationship possibilities whereas most of the verbs are linked only to nouns as direct and indirect objects belonging to a certain semantic group, which is due to the verb meaning or verb composition. The articulation analysis testifies that class limitation of objects is related to the direct use of words because, in the figurative meaning, the possibilities of connectivity of words do not have limitations.

Keywords: *nouns indicating persons, animals, inanimate objects, multiclass nouns, semantic and composition features, relationship limitation, unlimited relationship, verb valency.*

СОЧЕТАЕМОСТНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРЕХОДНЫХ ПРЕДИКАТИВНЫХ ГЛАГОЛОВ С ИМЕННЫМИ ДОПОЛНЕНИЯМИ РАЗЛИЧНЫХ КЛАССОВЫХ ГРУПП

СИЛЬВА МУРАДЯН

соискатель кафедры армянского языка Ванадзорского

государственного университета имени О. Туманяна,

г. Ванадзор, Республика Армения

Одним из важнейших вопросов современной лингвистики является изучение связи слов, которая необходима с точки зрения обучения речи. Переходные глаголы используются в словосочетаниях с прямыми и косвенными дополнениями, выраженными существительными, обозначающими людей, животных, предметные реалии, а также с мультифункциональными существительными. Эти сочетания переходных глаголов, помимо семантических особенностей, связаны с грамматической категорией залога и образованием глагола. Таким образом, ограничения возможностей ряда сложных глаголов определяются не составным глаголом, а по значению номинального компонента. Часть изучаемых глаголов выявляют разнообразные сочетаемостные возможности, тогда как большинство глаголов связаны только с существительными определенной семантической группы, что обуславливается семантикой самих глаголов и их словообразовательными возможностями. В результате анализа речи выявлено, что классовое ограничение объектов связано с использованием сочетаний в прямом значении, так как в переносном значении сочетаемостные возможности слов не ограничены.

Ключевые слова: *антропонимы; существительные со значением предметных реалий; существительные, обозначающие животных; мультифункциональные существительные; семантические и образовательные особенности; сочетаемостные ограничения; сочетаемостная неограниченность; валентность глагола.*